

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 5.

У Новом Саду, 15. марта 1912.

Год. V.

САДРЖАЈ: Кома је то требало? — Наш народ и његова просвета. — Школа рада. — Очигледност и очигледна средстава у рачуноској основи, од М. Попаре. — Свет, од Г. Компејреа. — Народна просвета: Антиалкохолистички дан у осн. школама. — Школа и настава: Предлог ереским учит. зборовима. — Учитељство: Учитељско д. д. „Натошевић“ у Нов. Саду. — Захтеви учитељски и нови нацрт за уређење учит. плата. — Преглед књига: Archiv für die gesammte Psychologie, Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth. — Белешке. — Књижевни оглас — Прилози за школе у будимској епархији.

КОМА ЈЕ ТО ТРЕБАЛО?

Десет година већ развија се постепено али сигурно, учит. д. д. „Натошевић“, негујући онај племенити циљ који му је при оснивању постављен, да с једне стране буде заштита учитељству у финансијским потребама, како не би било изложено ђефу било каквих новчаних завода и њихових управника, рђаво расположених према учитељству, а с друге стране да буде један самосталан центар учитељски, где ће учитељи моћи снажити своју сталешку свест и заједницу, развијајући се што чвршће за ваљане раднике у своме позиву, те тиме што знатније користећи не само унапређењу свога сталежа, него и унапређењу општих народних користи.

Но партијски терор, који је постао светиња извесним људима, не види, не признаје, вредност установама, ма како оне племените биле, не цени ни подашто рад људи у тим установама, ако те установе и ти људи поучени богатим искуством, неће никако да се даду везати ланцима партијског терора, који се блажије крсти — партијском дисциплином. Тај партијски терор огласи рат свакој такој установи, и борбу до истребљења свима таким слободним људима, који неће да иду поново у партијско ropство. Главнији представници радикалне странке су уједно и представници тог партијског терора. Ни против једног сталежа, не развија се тај терор у толикој мери као

против учитељства. Оно је просто изложено освети тог терора из разлога што неће да буде заробљено од тога терора. Свугде, гдегод се ма и најмања прилика појави, највећом бујицом навали тај партијски терор, да скрши учитеље и да им се жестоко освети што неће више да буду покорни агенти тог терора.

Тако је било на бачкој епарх. скупштини 1906.; тако је било на Митропол. учит. збору 1910. год.; тако је у многим другим приликама било, па тако је ето било и сад са учит. д. д. „Натошевић“. Војска, која ропски служи томе терору, има — на жалост — у својим редовима и неколико учитеља, који у свима тим терорским походима послуже као авангарда и толико се експонирају за ђеф једног деспоте, да изгубе из вида сваку племенитију сврху и не презају ни од каквих средстава, да постигну оно, што им пуст ђеф „изгубљеног генија“ наређује. Њима је једини лек, да бујица пређе преко њих.

Учитељско д. д. „Натошевић“ је, у оквиру својих скромних средстава, лепо напредовало, вођено споразумним и сложним радом својих управника, а потпуно, могнуто својим акционарима и другим новчаним заводима, којих куд и камо знатнији број, неће да зна ни за какве партијске „дисциплине“ из којих се постепено развијају партијске оргије. Баш за доказ те непартајичности може

послужити, не само предусретљивост тога друштва према онима који су истакнути партизани, најпартајичније српске странке, него може послужити и то, да се при бирању управе друштвене никад није од стране већине у одбору, па и целог одбора осим председника, на то гледало колико ће бити ових или оних и хоће ли бити овај партизан или онај. Ишло се затим да у управи буду људи који ће бити самостални од сваког утицаја са стране, а који ће стањем, угледом или знањем и усталаштвом бити у стању да унапреде друштво. И до год то буде мера која се тражи од људи који управљају друштвом „Натошевић“, дотле оно има све бољу и бољу будућност, напусти ли се то, друштву нема здрава живота. Само такви погледи и рад у њихову правцу, могу у свако доба стицати све више и бољих пријатеља друштву „Натошевић“, како међу учитељима, тако и међу неучитељима. Да је то тачно, то не поричу и не могу да порекну ни они, који задахнути терорским духом свога деспоте, пошто пото навалише на ово друштво из својих страначких једностранних могива. Они не само да нису у стању порећи мало час речено, него и нехотице признају, да је друштво лепо напредовало, али за то им не смета, да и поред тог признања покушавају увући трзавице у друштво „Натошевић“. Они покушавају да клеветају себичношћу људе, који су од постанка „Натошевића“ вредно радили на његову унапређењу, док га нису довели до садашњег стања, које они признају да је добро. Па да су ти људи били заиста такви као што они говоре, зар би друштво могло напредовати? Они говоре, да у друштву „Натошевић“ има „масних залогоаја“; кад би тога било онда је на тим масним залогојима свакако имао удела и њихов савезник, који је до јуче био председник „Натошевићу“. Кад дакле та насртљива војска истиче у сваком реду своме, да у „Натошевићу“ има „масних залогоаја“, то излази да њихова навала иде за тим да дођу, до тих „масних залогоаја“. Али њихов савезник, бивши председник „Натошевићу“ зна врло добро, да у „Натошевићу“ нема „масних

залогоаја“, јер се ту не води рачун без бирташа, нити се иметком манипулира страначки, нити се чине апсурдне наручбине, које су негде и самим трговачким кућама и њиховим путницима биле зазорне, па често и смешне због своје провидне лакомости. Част и етички осећај су оваким установама чврст темељ, а не лакоме очи и дугачки нокти. Па кад неко признаје, да је друштво лепо напредовало, то и нехотице признаје да се у „Натошевићу“ часно радило и са етичким осећајем, те тако тај сам себе туче. Може бити да би се и од „Натошевића“ могли створити „масни залогоаји“ као што је то стварано по неким нашим српским установама, али досадашњи рад управе у овом друштву доказао је, да је далеко од тог прљавог пута, а пошто такав рад даје јамство за даље унапређење друштва у добром и несребичном правцу, то је дужност свију чланова који тако мисле да то заједнички и чувају.

Но осим себичности, подмеће се члановима управе и њиховим друговима и несолитарност. И ко то подмеће! Они учитељи који се и данас још у свакој могућој прилици ругају учит. солидарности. Људи, који су до сад показали сваким својим чином да немају смисла за солидарност; они, који нападају и прете сваком, па и младим колегиницама, које су тако рећи јуче изашле из школе, ако се исте усуде да у којем питању иду сложено са својим учитељским јатом, ти људи оптужују другога, да неће солидарност. Они подмећу учитељима око „Натошевића“ да неће солидарност, јер не допуштају да те партијске авангардисте дођу и замуће у „Натошевићу“. Па кад јадикujete сад за солидарношћу, кад вам је она сад тако лепа ствар, зашто јој се ругате где год можете? Зашто гоните оне своје другове који хоће да су солидарни са својом учитељском браћом? Зашто улевате у по неке млађе учитеље који вам падну шака, да не смеју бити солидарни с нама? У вашим очима је тешко сгрешио сваки тај млади колега, који се усуди да вас не послуша, него и преко ваше воље пође са осталом

својом свесном браћом. Та ви да можете уништили би све оне учитеље, који равнодушни према вашим испадима, настављају сложено солидаран учитељски рад на сваком добром делу. И сад на једанпут тражите, да с вама мора бити учитељство солидарно. Излечите се прво од партијске једностраности, после чега ћете се моћи показати свеснима за своју сталешку солидарност, па ћете већ самим тим прићи без икаквих формула својој сталешкој браћи, коју мрзите и нападате без икаква повода, једино да угодите партијском терору. Али камо толике самосталности, кад сте под сугестијом партијског шефа.

За љубав тог партијског шефа, било је учит. д. д. „Натошевић“ ове године поприштем такве недостојне трке и таквих покушаја, да се сваки свестан члан учитељског сталеза, мора најодлучније оградити од таког друштва, које не преза ни од тога да се таквим неисправним средствима служи, каквима се хтело доћи до друштва „Натошевића“ на првој сазваној, а због тих неисправних покушаја неодржаној скупштини. Записник управног одбора „Натошевића“ о одржаној седници после прве и пред другу скупштину „Натошевића“, остаће као вечити спомен тих недостојних покушаја, јер у њему су ухваћене све смицалице којима се хтело на недозвољен начин доћи до већине, која тако импонира онима што радо приређују хајку на све оно што неће, како они хоће и што неће с њима и у такве смицалице. И као што је резултат рада друге скупштине материјалан пораз тих људи, тако је тај одборски записник моралан пораз њихов за сва времена, јер из оних факата који су ухваћени и у њега унесени, видеће и млађи параштаји каквим се средствима служила некоја њихова старија браћа и моћи ће се из тога поучити, какав не треба бити и како неисправни поступци обарају само оне, који се с њима служе. А кад се и ми, и ти наши млађи другови запитамо, коме је требала та трка, та недостојна борба, та безразложна инвазија на учит. д. д. „Натошевић“, из целог тога борбе излази да је она

требала једном партијском шефу, који је, на жалост, баш учитеље употребио у те своје лукаве сврхе, како би учитељство што јаче брукао пред народом, да му се освети за неуспехе своје које је претрпео у учитељству.

Жалосно је, да смо доживели, да има учитеља који се и такве улоге примају. Но колико је по њих жалосно који се примише те улоге, у толико је светла појава да је сложено и солидарно учитељство и овом приликом свешћу својом победило такве елементе, који служећи непријатељу учитељства, заборављају докле су границе тој служби. Заборављају да има једна линија, преко које они не би смели прећи, па ма их ко позивао и гонио у борбу, јер кад и њу пређу, губе светло одличје као представници свога узвишеног позива и претапају се у масу најпроблематичнијих страначких најамника, којима су све светиње ништа, а пакостан поклич својег озлојеђеног страначког громовника, јерихонска труба.

Овом приликом их је та јерихонска труба одмамила у незаборавну срамоту и стид!

М.

Наш народ и његова просвета.

IX.

Наши стари, који пређоше у ове крајеве и пре и за време велике наше сеобе под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, беху у свакоме послу за свој опстанак и напредак и сувише озбиљни, па ако ћемо право и искрено, када се већ овде нађоше и проживише међу политичким замкама два-три деценија, и доста политички. Они су, додуше, мислили, када су остављали своју стару домовину, да ће се овде морати борити само са својим вековним непријатељем, а у самој земљи, својој новој домовини, ни с ким.

Али већ и онај део народа нашег, који је овамо доселио пре наше велике сеобе, морао је често да испија горку чашу, коју му пружаху прилике, које изазва раздор после муачке битке 1526. и борбе око престола између Запоље и Фердинанда I.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

Тада су већ у велико осећали око себе политичке замке, које су се од времена на време, а по измењеним политичким приликама врзле око њих и од стране државе и од стране појединих сталежа, те верских представника. Нису могли, што'но се каже, данути душом. Што им је давано приликом ратова, или каквих заплетаја у земљи и што заслужеше и зарадише својом крвљу, то им се после одузимало, када се је ваљало поткусуривати са појединим сталежима, да их држава — њени представници — придобије за себе. Зато су морали већ поклоњене им градове и села уступати властели друге народности или црквеним великодостојницима.

Горели су *увек* између три-четир ватре, а каткада се пекли на свима, те у таквом јаду и невољи у стотини хиљада прекипи, човечански им понос би увређен у дубини душе, те оставише ојађена срца своју нову домовину, за коју се онако искрено и одано борише, и одоше у Русију 1751. и тамо постадоше отсечена грана од стабла свога народа, која се тамо и осушила, претошила у Русе, поклонивши овима знаменитих генерала и државника! . . .

У томе и таквом гоњењу и довијању за своје самоодржање, развио се је у представницима нашега народа донекле и политички поглед на ствари и прилике, које их окружаваху, те стога их видимо, како *пажљиво* и *обазриво*, пипајући пулзеве на све стране, приступају сваком послу.

Они су као и ми били вазда верни и одани престољу и својој новој домовини. —

Све се то знало и горе код двора, као и код државника. Али, држава у много и много прилика, особито у којој живе многе народности као у нашој, мора чешће да попусти другим, многобројнијим, силнијим, напреднијим народностима, особито када је у опасности споља или када има каквих рачуна и са факторима, па народностима у земљи. Ту беше рат за наследство, седмогодишњи рат и т. д. да и не спомињемо накану, да се створи једна вера, један народ, чиме се заносише меродавни фактори у Аустрији.

А сталежима, за онда врло моћним, па верским представницима, друго се није могло давати, него поједине народности, а ми бесмо ту на највећем ограшју. Осим крви, тражили су и душу.

Да. Невоља то беше за државу, али још већа за нас. Унијађени смо, одрођавани. Али је народ све то трпио и није постао невера.

Рекао сам, да су знали и схватили наши стари шта их окружава, па су обазриво и смишљено тражили, а често и налазили пута и начина за одбрану своје народности, вере, свога опстанка. Човек се диви, када чита борбу наших старих за свој опстанак и чуди се, да смо из те борбе испливали и овакви какви смо.

Водили су борбу на свима пољима, борбу мучну, тешку, па им не беше лакше ни на *просветном пољу*.

Када би престали ратови, унутарње борбе и зађевице, ево их са молбама, да отворе школе, гимназије.

Наравно, до друге наше велике сеобе не може се ни говорити о каквим школама и просвети у нашем народу, јер је, у вечитом ратовању и не беше.

Већ је петријарх Арсеније Чарнојевић тражио дозволу, да подигне гимназију, али на молбу није добио ни одговора, јер се везла друга просветна капа нашем народу. Основних школа до друге сеобе не беше ни једне. Тек после исте, на једанаест година 1701., спомиње се прва школа у *Каменици*. Између 1710. и 1740. налазимо их већи број као у *Марадику*, *Земуну*, *Старој Пазови* и т. д. У *Иригу* је основана 1735. Учило се *немачки*, *латински* *славјаносербски*. Таман за народ! Овде је први учитељ био Михајло Владисављевић, који се дуго спомињао као савестан учитељ.

За отварање сваке школе ваљало је пролазити кроз седам дубровачких брава.

Није ми намера да пишем у овим чланцима о историји српске школе опширније. Лепо је исту описао наш знаменити педагог пок. Мита *Нешиковић* 1897. У „*Гради за povjest hrvat. školstva*“ вредни кр. зем. школски надзорник Антун *Цувај* лепо је и опширно обрадио развој срп. школе и просвете у Аустроугарској, на

чему смо му ми, Срби, врло захвални. Ја ћу само укратко истаћи моменте, којима ће се осветлити одношај *државе* и *цркве* према народној школи и просвети у *прошлости* и садашњости, јер многе мане у народу нашем, с којима има да се бори данашња школа, носе своје клице, зачетке из прошлости. Али, када их сада, а према ондашњим приликама, из даљине посматрамо, а пред собом као на длану имамо живот и околности, које су наш народ окружавале у оно доба, увиђамо и јасно нам је, да у оно време, многе од њих и *не беху мане*, него инстинкт за самообрану своје народне индивидуалности, свога опстанка као Срби. Те мане беху само врдање народа главом, да му не натакну на главу *немачку или руску каиу*. . . .

Правилиције ћемо моћи оценити и *данашњи одношај* државе, цркве и народа према школи и просвети, ако из прошлости, која уосталом није бог зна како далеко од садашњице, што-шта споменемо, да нам буде ова јаснија.

Нема у природи скокова, те их не може бити ни у развоју појединих народа. Мучи се наша мати природа милијонима година да усаврши своја створења, па се мучила док је и човека ставила на две ноге, усправила га, да узмогне гледати сунце, небо, звезде. . . . Исто се тако и препородитељи народа морају мучити и патити да га препорађају постепено, **природно**, а за ово је врло нужно познавање *прошлости* уопште, а за учитељске школе још и посебце, јер ће само у томе случају, када му живот нашег народа у прошлости буде јасан са свима његовим манама и врлинама, **те узроцима постанка истих**, моћи *природно*, постепено, што ће рећи *успешно* вршити свој посао око препорода, образовања народа. У противном случају је цео посао каламњење јабуке на дивљу ружу. . .

За сваку је, дакле, школу било потешкоћа у погледу дозволе од стране државне власти, а када је која и дозвољена, одмах јој је наметнут и немачки језик.

Тежња у једном делу народа за про-

светом, а и његовим представницима била је озбиљна, јер су осетили, да се без културе, напретка, не ће моћи одржати у овим земљама, као народ, јер за малобројне треба много што-шта и друго осим мача. Наш је народ, т. ј. маса његова, био боље умно развијен од масе нарôдâ, које овде затекосе, па тако и видимо, како су у једно доба Срби трговци и занатлије владали овдашњим пијацама, па и у самом Будиму! Да се *могло* и да се *умело* накаламити на такав развијен интелект народа нашег мало правог, природног, Коменсковог образовања, где би ми данас били? Ми би се већ давно били у трговини, занатима и у сваком напретку ухватили у коштац са Јеврејима као и Грци, те Чеси. Али у вечитом ратовању није се могло ни мислити на *образовање учитељског подмлазка* пре свега, него се наједном нашло пред потребом, да се подижу школе, па ма какве биле и не мислећи, *да није свака каиу за сваку главу*.

Приг.

Стеван Радић.

(Наставиће се.)

Школа рада.

По немачком **ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ**, срп. нар. учитељ.

(Свршетак.)

Само онда, када школа да детету прилике и средства, да своју вољу претвори у дело, васпитава га, да његова воља дела преко дужег раздобља. Самим закључцима неће успети ништа. Не зависи од детета, ако оно своју живу вољу после школе не претвори у дело: оно мора знати радити у самој школи. Школа рада не тежи нигде за механичним знањем, које се постизава веркловањем. Она пре свега производи комплициран ток, а треба да пусти да се сасвим доврши, и тек онда, када је уведена извесна природна вежба, наступа шаблонска вежба. Дете треба прво да покуша, и грешке да прави, да поступа протупрописно, и десет пута са разумом да мора то да ради. Ако је услед тога потребно дуже време, оно ипак није изгубљено. Овако знање није слично оном механичном.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Школа рада распростире вежбу на врло далека поља. Велики број дотицаја руку, спреме извежбају се до потпуног механизирања, што је при радњи и вежби од велике користи. И код заплетенијег рада стече дете вежбом већу сигурност и праксу. Навиком приближује се оно природи.

Предност школе рада на пољу етичког васпитања лежи у томе, да вежбом долази до моралног понашања, а постигава ове врлине: Љубав к реду, чистоћу, издржљивост, трпељивост, вредноћу, савесност. Не само да су свестраније прилике, да се ове врлине вежбају, него дете осећа сасвим другачије и непосредно њихову благодат. Пре свега постаје јасно, како школа рада пружа сасвим другачије могућности за социјалне врлине, него данашња школа. При раду долази дете непрестано у додир са својим саученицима. Многи радови врше се заједнички. Ту дете осећа, да мора свој део савесно да изради, па ма то било нешто најмање. Оно мора да буде тачно и сигурно. Учи се покоравати, прилагодити се у велику целину — на неку врсту покорности. При разноврсним интересима појединаца, при раду се лако споје у заједницу, било то у одношају на место, или да један другом сметају, јер при том морају деца да имају обзира на друге. Вежбају се у попустљивости, сношљивости, у готовост на помоћ. Овај цвет лепе човечности најрадије се искорењује, ако се појави у данашњој школи: када један другом помажу, онда је то превара. Детињи осећај се помути, ако се оно, што одговара добром напону, представља као неваљало и потискује се. При раду школе рада често је дете упућено на помоћ других, јер много шта не може само извршити. И иначе може даровитије помоћи слабијем, а ово је пак често у прилици, другом да помогне у оном што је просто, али ипак потребно. На овај начин помоћи другог, неће оно бити потиснуто и не губи самоосећај, а други ће бити сачуван од презирања другова. Развија се осећај благодарности и обавезе, један види, како је упућен на другог. Осећај, да сви укупно припадају заједници споји

разред, који заједно живи и ради, који ствара на једном делу, где је један на другом упућен и један другом помаже, и да најмањи са својим радом није на одмет. — Само учење у његовој врсти несоцијално је. При садањој настави ученици се не тичу један другог. Ружно честољубље, завист, немилост и злурадост при неуспеху другог нису реткост у нашој школи. Ја сам често посматрао, како је било разноврсно држање деце при учењу и при самосталном стварању. Тамо завист — и ако не баш код свију, али често баш код бољих; али ако је извршен један рад, једна лепа слика нацртана, један догађај описан, ту су се сви радовали раду другог и одавали признање без зависти. Тако су цењени у разреду они који су нешто знали, па ако су то били ма и слабији. Осим тога не беше једностраности. Рад је био рад, било у гимнастици, цртању и т. д.

На морална правила и оцењивања не долази дете само, него овако: оно осети, како држање других према њему утиче, и из тога изводи, како оно мора да се понаша. Ово је заиста добро средство за васпитавање када га сами на себи осетимо, али није довољно, шта више не без опасности, може имати и противан утицај. Човек је у свом етичком развоју зависан од мишљења и прописа других. Васпитање, упутство је потребно. Апстрактна обука, прописи за касније, слабо доносе плода. Навика је главно. Али сама навика је дотеривање, она води стеги. Потребан је моралан поглед. У школи рада је могућа најбоља етичка очигледна настава. Не на основи једне повести, него на стварним одношајима, који постоје међу људима. При томе учитељ има ту предност, да он може да подстакне јако, етичко интересовање, ако је ту практичан случај, ту је случај за стваран рад. У школи рада се детету не пружају етичка правила као стега и закон, него оно свуда осећа њихов благослов, њихов благодетан утицај. Све ово утиче у вези са вежбом на касније делање, на цео живот.

ОЧИГЛЕДНОСТ И ОЧИГЛЕДНА СРЕДСТВА У РАЧУНСКОЈ НАСТАВИ.

МИЛОШ ПОПАРА — САРАЈЕВО.

(Наставак.)

Да се постигне права сврха употребом прста у почетној рачунској настави, треба pazити на ово:

1.) Код рачунања прстима дјеца држе руке наслонене лактовима на скамиче;

2.) У бројном низу од 1—5 употребљава се лијева рука, а код рачунања преко 5 употребљава се и десна рука;

3.) Дланови лијеве руке увијек морају бити окренути ученику, а од десне руке обратно;

4.) Да се дјеца не забуне учитељ мора показивати на својој десној руци, јер је то за дјецу, која према нама стоје, лијева; а кад дјеца прелазе на десну руку учитељ показује на својој лијевој руци. Такођер треба окренути руку обратно од онога, како дјеца морају окренути, да је исти ред прста као и код дјеце; и

5.) Треба установити ред прста, кога се морају држати и учитељ и дјеца. Палац је први, кажипрст други, средњи трећи, прстењак четврти и мали прст пети, а на десној руци палац је шести и т. д.

Најважније су вјежбе прстима слиједеће:

а.) *Представа бројева као количина;*

б.) *Бројање:* 1.) Учитељ покаже више прста, а дјеца броје; 2.) Учитељ рече један број, а дјеца покажу толико прста;

в.) *Добројање једне или више јединица:* 1.) Учитељ покаже извјестан број прста и додаје к њима. Дјеца се овдје вјежбају читати бројеве и ријешавати;

2.) Учитељ задаје задаћу, а дјеца на прете задаћу рјешавају;

г.) *Одузимање једне и више јединица:*

1.) Учитељ покаже извјестан број прста и одузима један или више прста. Дјеца се овдје вјежбају читати и ријешавати задаће; 2.) Учитељ задаје задаће, дјеца показују на прстима и тиме задаћу понављају и рјешавају;

д.) *Расшваране бројева.* Ово се најлакше предузима на рачунаљци, али код мањих бројева може се и на прстима врло успјешно показивати.

Тачке, црте и бројне слике.

Тачке, црте, крстићи, прстенови и т. д. служе као очигледно средство. Ова очигледна средства истина нијесу од толике важности колико су прсти и рачунаљка али их ипак можемо код очигледног представљања бројева доста добро употребити. Ова очигледна средства учитељ црта на табли, а дјеца појединачно или у хору броје, а последије их на својим таблицама цртају и на њима рјешавају задатке. Преко броја 5 ова очигледна средства не могу се баш тако топло препоручити, него треба прибјећи другим средствима, као прутићима, каменчићима и т. д. Код овога треба pazити, да су каменчићи мало већи да их дјеца не би турала у нос, као што се понекад догађа.

Бројне слике.

Да се упамте количине одлично ће послужити *бројне слике*. То су тачке поређане по неком систему у једном геометријском лику. Бројних слика има неколико врста, од којих ћемо овдје споменути:

Каселидове :	
Битнерове :	
Бецове :	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

речнику се тачно разликује *перцепција* од *појма*.

Појмање је изведена, каснија радња интелигенције. Маштом појмимо прострапу зграду, читав свет. Апстракцијом појмимо бројеве, генерализацијом човечанство. Појмање у осталом не повлачи пужно за собом и веровање у egzистенцију појманог предмета: оно се не мора појавити као члан суђења: можемо појмити лепо лето у идућој години, и не бити уверени да ће га бити; појмити човечанство, и ништа у тај мах о њему не тврдити.

Перцепција се, напротив, увек јавља у облику суђења: наша свест, наша чула, не пружају нам осамљене идеје, него увек тврдње које се односе бар на egzистенцију перципираног предмета.

Ступњевн свести. — Психички феномени уопште, а феномени свести нарочито, нису апсолутна, непромењива стања. Кад би се могли мерити, утврдили бисмо да они прелазе врло различите ступњеве, од минимума који је скоро раван нули до врло високог максимума.

Има тренутака кад нам душу обузме пуна светлост: савршено разговетно видимо и најмање појединости, најситније детаје мисли која је присутна у нашој интелигенцији: то је пуни дан свести.

Али, у другим случајевима, напротив, једва разазнајемо, збркано и нејасно, предмет наше мисли: то је полусејај јутарњег сутона који већ разгони ноћне сени, а још нас са свим не обасјава.

„Психичке чињенице имају безброј ступњева, те, као и они и са њима, свест може неограничено да опада а да не престане egzистирати. У свету душе има атома свести као што у свету телеса има просторних атома.“ (1)

Узроци променама у интензивности свести. — Ступањ свести зависи делом од природе феномена које, помоћу ње, сазнајемо. Чињенице којима су непосредне антецеденције органски феномени, апетити, на пример, једва су свесне; напротив, чињенице духовног сензибилитета, апстрактне интелигенције, воље, које тек јако посредно постају из физиолошких функција, долазе до пуне свести саме од себе. Другим речима, уколико чињенице постају више психичке, свест јача и постаје јаснија. То је зато што је свест сама суштина психичких феномена. Она управо није издвојена способност, него је сукцесја психичких чињеница, које саме себе сазнају оним редом којим настају.

Ступањ свести, према томе, зависи од свих узрока који слабе или појачавају интензивност психичке активности. Тако, у првим тренуцима иза буђења, ми имамо тек неодређено осећање нас самих, наши снови се још продужују, и пошто психички живот још није дошао до потпуне своје јасноће, луцидности,

то се познаје на свести. Свест, једном речју, стоји према духу као светлост према пламену. Што је више убрзано сагоревање, пламен је јачи а светлост живља и сјајнија.

Спонтана и рефлексивна свест. — Ово што смо досад рекли вреди само за спонтану свест која без напора прати психичке феномене. Али пажња врши своју власт над свешћу као и над осталим интелектуалним радњама: свест онда постаје *рефлексивна*, то јест пажња примењена на феномене духа.

У овом случају, дух се тако рећи подвостручи: подмет који мисли постаје предмет мисли, и, помоћу пажње која је напор, чин воље, ми онда не само да видимо сами себе, него се гледамо. А пажљиво гледање удвостручи или утростручи обим визије: пажљиво гледати значи видети на луци, стаклу које увеличава.

Ова пажљива свест, често је речено, није међу природним тежњама духа. Ми смо слабо расположени да загледамо сами у себе, пошто нас све вуче да гледамо около себе. Довољно је, међутим, мало напора и нешто навике па да нам ово унутрашње посматрање постане исто онако обично као и спољашње посматрање. Психолози, духови од размисљања постају лако способни да посматрају сами себе и да практикују вештину рефлексивне која је принцип сваке психолошке науке.

Има ли несвесних феномена? — Да ли изван, и свуд около, поља обасјаног свешћу има област несвесних феномена, који се ипак имају сматрати као психички феномени? Не злоупотребавајући појам несвеснога, као што то чине неки модерни филозофи, Хартман*, на пример, није могуће не констатовати око овог сјајног средишта које зовемо свест неки сутонски руб, тако да речемо, који је чак утонуо у сен несвеснога.

Одавна је Лајбниц* приметно да ми нисмо свесни неких тајних, непримећених опажаја, тако слабих да их при пролазу им кроза свест не примећујемо, а опет зато остављају трага у нашем духу.

Ове је врсте, на пример, бука млина коју успаван млинар, изгледа, не чује, а ипак је донекле чује, пошто, чим бука престане, млинар се пробуди; тако исто, досадна проповед, чији монотони почетак успава слушаоца, чим је довршена, слушалац се пробуди; многу струки утисци које нам доводе чула док читамо, док смо дубоко утонули у мисли, страни свему што се око нас дешава, а којих тек накнадно постајемо свесни, итд. Зна се да су, под утицајем ватруштине, нервне надражености, болесници проговарали на језику којим се свакидан нису служили: на пример, слушкиња Колрица,* која је у наступу грознице говорила јеврејски, јер је у својој младости слушала свога господара где на глас чита Библију у јеврејском тексту. Она није ни слу-

(1) Rabier, op. cit., p. 54.

тила, а гласови непознатог језика су јој се урезали у памћење.

Али ови нејасни опажаји нису потпуно несвесне чињенице, него су то чињенице мање свести, наизменичне свести. Јер, заправо, дух, пошто не може никад да мисли на више ствари у исти мах, без прекида прелази из несвести у свест.

Сазнања која добивамо од свести. — Пошто свест прати све психичке чињенице, то ми од ње добивамо сазнање свих интелектуалних и моралних чињеница.

Ми само отуд имамо идеју о грижи савести, што смо је искусили; ми речима радост, туга, амбиција, пријатељство подмећемо тачно значење само тако, што смо били свесни ових осећања.

Има и таквих свести које су делимично слепе и глухе, као што има, с обзиром на спољашње опажање, људи који не виде и не чују, јер су то свести непотпуних духова, којима један део психичких феномена остаје непознат.

Идеја о нашем „Ја“. — Свест је непрекидна поворка појединачних опажаја; али све те опажаје, који се један по један круне у мисли, везујемо ми за нас саме. Свест, помагана другим радњама духа, даје нам идеју о нашем Ја.

Ова идеја није од оних које дете стиче непосредно. Она претпоставља изврстан рад рефлексije, поређења међу сукцесивним опажајима свести.

„Дете, каже Сели, групише спољашње предмете према њиховој сличности помоћу радње апстраховања; опет апстракцијом која је овој првој аналогна долази оно дете да позна унутрашњи психички свет, свој рођени дух, рођени карактер. Идеја о Ја почиње с опажањем личног организма сматраног као предмет у ком дете локализује своје пријатне или непријатне утиске. И ова делимична идеја о Ја се тек споро стиче. Професор Прајер* примећује да је његов син од године дана гризао своју рођену руку као какав стран предмет. Овај сирови и материјалистички облик свести о себи одговара оном првом периоду живота кад дете говори о себи, означавајући се својим особним именом.

„Чим моћ апстракције порасте, идеја о Ја постане потпунија, па обухвата и представу о унутрашњим стањима духа... Дете је прва савесно заокружено спољашњим утисцима. Да би се обратила пажња на чињенице унутрашњег живота, то претпоставља напор духа који се је окрећу од спољашњег света... Ово повлачење у себе се потпомаже похвалама или карањем које дете прима. Кад дете мора да размишља о својим рођеним радњама као добрим или рђавим, оно се пење до потпунијег познавања себе самога. Постепено замењивање особне именице речима „ја, мени, мене“, што се опажа пред трећу годину, означава напредак у свести о себи... Идеја о трајном Ја садржи у себи накнадни рад апстракције... Вера у Ја које траје, које је једно и истоветно, кроз све промене сензацијата, претпоставља тако исто изврстан напредак памћења.“ (1)

Остављајући на страну оно што идеја о Ја може добити од чулног опажања нашег тела, ова дакле идеја потиче у главном из поређења које дух чини међу разним стањима наше свести. Поред све њихове разноврсности, сва

та стања имају нешто заједничко, а то је што их схватамо као наша. Помоћу памћења, помоћу апстракције која у разноврсности феномена издваја њихову заједничку особину што су бића свесна на исти начин, ми се без муке пењемо до идеје о нашој личној егзистенцији.

Идеја супстанције и идеја узрока. — Идеја о трајном Ја је принцип, грађа, тако да речемо, опће идеје о супстанцији, која је имала тако велику улогу у филозофији.

Супстанција је управо нешто што постоји само по себи, што траје под привидним модификацијама и непрекидним променама.

Трајност облика код чулних предмета свакако може допринети да стечемо идеју о непромењивој супстанцији; али само у нама самим. У свести о истоветности наше личности, имамо ми стварно искуство о супстанцији, то јест о трајном бићу. (1)

Тако исто, свест је извор појма о узроку, то јест о односу који постоји међу снагом која делује и произведеним дејством. У спољашњем свету, ми опажамо феномене који долазе један за другим, и који се прате чак стално. Али је узрочан однос нешто више него идеја о непромењивој сукцесији; он је идеја о деловању које је довољно, о напору који је праћен дејством; а ми опажамо на делу узрок који делује први пут у нама, у свести о нашој активности која је упућена некој сврси, која тежи чину који она предвиђа и производи. Тај појам о узроку, позајмљен прва од нашег рођеног искуства, ми касније генерализујемо и преносимо у спољашњи свет.

Пажња. — Знања о којима смо мало пре говорили не добивамо ми од спонтане свести, препуштене саме себи, него од свести продужене памћењем и потпомогнуте смисленим поређивањем, једном речју од пажње.

Пажња није посебна интелектуална радња: она је општи један начин, вољни начин интелигенције. Она је интелигенција дисциплинирана вољом. Њу можемо дефинисати: *интелигенција која собом влада, примењујући се онде где она хоће.*

Ми овом дефиницијом искључујемо из области пажње она стања свести која изгледају пажљива: на пример, стања кад је интелигенција сва заузета утиском који је њом овладао; себи је покорио. Перцепција која је искључива, која овлада интелигенцијом, не може бити замењена с правом пажњом, која је управо моћ да се отмено јарму сензација, да се по вољи обратимо предметима које смо ми одабрали, која је, једном речју, слобода духа.

Пажња је оруђе васпитања. — Пажња је услов

(1) „Идеја о супстанцији, каже Рабје, може бити изведена из идеје о Ја. Ја се јавља, само себи као ствар по себи, као нешто истоветно. Оно дакле може, боље него спољашњи предмети, дати интелигенцији тип из кога потиче идеја о супстанцији.“ (Op. cit., p. 289.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за развиће свих интелектуалних способности. Ми ћемо је наћи где успешно делује код свих радња духа, и обезбеђује свакој од њих њен максимум енергије. Она је, пре свега, педагошка способност, то јест оруђе васпитања. Ето зашто смо јој надуго проучавали значај, почетке и напредовања, карактере и услове у нашој *Теоријској и практичној Педагогији*. (1) Није потребно да се враћамо к теорији која више интересује вештину васпитања него психологију. Биће доста што смо означили место пажње у развићу интелигенције и да јој збијено изложимо законе.

Закони пажње. — 1^о Пажња је без сумње резултат неког напрезања духа, извесне употребе воље. Али пошто ни један духовни чин није апсолутно самосталан, нити egzистира сам по себи, то и сам тај напор делимиче потиче од интелигенције и од сензибилитета. Залуду ће наша воља призвати к себи све силе духа, ако предмет који она ставља пред нашу пажњу не одговара нашим способностима, нашим интелектуалним навикама, она неће успети или ће слабо успети да наше размисљање одржи у једном правцу. Тако исто је корисно, да бисмо помогли рад пажње, да проучавани предмет буде за нас примамљив, да годи нашем сензибилитету. Другим речима, све се у нашем психичком животу држи, све се надовезује, па, ако је пажња примена воље на интелигенцију, и вољи самој, да би остала у деловању, потребна је помоћ интелигенције и сензибилитета.

2^о Пажња има двострук резултат: а) Да заокружи предмет који ћемо да сазнамо, да тачно ограничи и сведе поље за напрезање духа. Тиме она издваја тешкоће да би их боље решила. — б) Са друге стране, она усредсређује интелектуалне силе на једну и исту тачку; место да их пусти да се расеју у разним правцима, она их упућује једној сврси. Ова су два разлога довољна да објасне резултате пажње и срећан њен утицај на интелектуални рад.

Пажња, поређење, рефлексја. — Психолошки језик, мало одвише богат да би био сасвим тачан, располаже с више израза да означи различите ниансе пажње.

Реч *пажња*, по мишљењу неких филозофа, треба да буде задржана за употребу духа код предмета изван нас. *Рефлексја* би била, напротив, унутрашња пажња. Ми томе нећемо противречити, и ако нам изгледа боље да за пажњу сачувамо њено најгенералније значење и да јој припишемо све напоре мисли, ма какав јој био предмет. Са друге стране, и *поређење* је један облик пажње: оно је пажња пренесена на две идеје, на два предмета, на неки начин двострука пажња која иде затим да опази односе међу стварима.

(1) Видите нашу *Теоријску и практичну педагогију* (српски превод г. Ристе Огњановића), Лекција V., „Негована пажње“.

Али, ма у каквом облику, пажња увек остаје смишљени начин интелигенције, права „снага духа“, по речима Малбранша*, и, како је он то у свом сликовитом језику рекао, молитва коју ми упућујемо Истини да би нам се предала.

РЕЗИМЕ.

42. *Свест* је општи облик свих интелектуалних чињеница. *Пажња* је један од њених битних начина, вољни начин.

43. Свест је наше сазнање о свим чињеницама сензитивним, интелектуалним и вољним.

44. Свест је перцепција. *Перцепција* је непосредно, примитивно сазнање, увек праћено суђењем. *Појимање* је изведено сазнање, при коме се не дешава увек суђење.

45. Свест је *унутрашња перцепција, унутрашње чуло*. А пет познатих чула су органи *сволашњег перцепирања*.

46. Свест има велик број ступњева. Њена моћ се увек мери ступњем снаге до које се пењу разне психичке радње.

47. Моћ свести зависи и од напора, примене воље, која *својој* свест преображава у свест *смишљену*, рефлексивну.

48. Има непримећених перцепција, које претпостављају најмањи ступањ свести и које су скоро несвесне.

49. Свест нас у првом реду упознаје са свим психичким феноменима који се дешавају у нама.

50. Она и везује све феномене за начело које је једно и истоветно, које је послалац свих тих феномена, *наше Ја*.

51. Тиме нам свест још и приказује први тип *субјекције* и *узрочности*.

52. Пажња је смишљени, вољни облик свих интелектуалних чињеница.

53. Она и сама зависи, и ако је чин воље, од интелигенције и сензибилитета.

Народна просвета.

Антиалкохолистички дан у основним школама. Краљевско угарско министарство богочести и јавне наставе под бројем 3182/911 еп. издало је свима државним надзорницима следећу окружницу:

Да би се — од огромне важности и значаја — велика идеја антиалкохолизма у што ширим димензијама протегла и схваћајући велику важност тога питања, наређујем кр. државним надзорницима да изволе настојати, да се у свима државним, комуналним, вероисповедним и приватним основним школама а тако исто и по вежбаоницама учитељских и учитељичких школа, *почевши од 1912. године има један дан посветити искључиво поуча-*

вану и предавању о убијачном деловању алкохола на организам човечји и на чистијаво човечанство.

Видећи велику опасност и несрећу која нам с дана у дан упропашћује народ наш, здравствено, економно и морално, уверен сам да ће г.г. надзорници у свом делокругу све могуће учинити да се та несрећа колко толко умали.

А пошто је од великог значаја да се та борба против алкохола већ од малена усађује у невино децја срца, као што је без сумње, да су она за исту пријемљивија по одрасли, као и то да ће згодна поука и васпитање у том правцу од великог утицаја бити по њих, налазим за нужно, да је већ у основним школама потребно их у том правцу спремати и побуђивати их на размишљање.

Када се ова предавања буду свугде и сваком приликом — сходно великој важности антиалкохолистичке идеје — свечано обављала, тада ће тај један дан — који ћемо изгубити у настави — богату накнаду пружити за једнодневну дангубу у школском животу.

Позивам г.г. надзорнике да ми концем школске године испрпан извештај поднесу о томе колико се учинило задоста мојој наредби. Зичи с. р. министар просвете. **Бранко Ролер.**

Школа и настава.

Предлог среским учитељским зборовима.

Наредба Ш. С. у предмету коедукације и телесне казне у нашим осн. школама — наша је неповољан одзив. Ма како да смо лојални, извршујући наредбе своје највише школске власти, опет зато: нико нам не сме пребацити, да смо ребелнисте, ако све те наредбе подвргнемо објективној критици. Јер, ма ко да доноси наредбе, оне су само онда на свом месту, ако се могу извршити, без већих тврзавица! Па, да ли је то тако и са овим двома наредбама? Одлучно велим: није! На послетку, о томе се већ и до сад доста говорило јавно, а још више приватно.

Против наредбе у питању коедукације су учитељи зато, што то иде на штету саме наставе, у првом реду, а осим тога је то и на штету и иначе преоптерећеног срп. учитељства. Чему је то, силом стварати неподељену школу и онде, где то не би морало бити?!

Интерес школе и здравље учитеља су јачи разлози од свију других разлога, који се изnose против коедукације!

А шта да се рекне тек за забрану телесне казне? На то је врло разложно, отворено и од срца одговорио *Косија Замуровић* у 17. бр. „Шк. Гл.“ 1911. године. Истина је, о томе се да лепо идеалисати. Но, у самој школи и то, код нас, према нашим приликама у томе сваки учитељ мора подлећи. Ето, нек се јави тај учитељ, који није употредио телесну казну у својој школи! Ето, то је реалан разговор. Све друго је обмахна!

Но, оставићу се тога. Моја намера, сад, и није то, да опширно разлажем о овоме. Ја хоћу друго нешто.

Предлажем: сад о ускршњим седницима свих учитељских зборова, да се стави на дневни ред питање о коедукацији и о телесној казни! Нек се о томе донесе стручно мишљење свију учитељских зборова. Та своја мишљења поднесимо Ш. Савету, с молбом, да их узме у обзир, те према томе нека донесе закључак о ова два важна питања. Ако је где потребан стручан суд, али овде је одишта најмеродавније наше учитељско мишљење. Код овог питања други нема речи, јер то се тиче наше коже. Зато: рецимо своју одлучну реч. Будимо отворени. Рецимо онако, како јесте.

Нико, па ни сам Ш. С. не може и не сме узети ово, за какву анимозност. Јер, нама се не сме пребацити, да смо непријатељи српске школе. **Iustitia.**

Учитељство.

Учитељско д. д. „Натошевић“ у Новом Саду.

Друштво је у току 1911. године лепо напредовало и показало леп резултат. У 3. бр. „Шк. Гл.“ донели смо билансију друштва из које се види, да је имовина друштвена била 289.213 К 44 фил. у чему су главнији објекти: кућа у вредности од 63.907 К 46 фил., књижара са разном робом у пето вредности од 109.044 К 32 фил. изведено по инвентару од 31. децембра 1911., штампарија у вредности од 35.537 К 05 фил. Улога на штедњу било је 130.089 К 82 фил., редовног и привременог резервног фонда 8.815 К 62 фил., резервног фонда књижаре 11.467 К 27 фил., резервног фонда штампарије 2629 К 79 фил., меница 66.557 К

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

23 фил.; камате и провизије на новчаном послу примљено је 18.694 К 88 фил.; у књижари је било прихода 45.457 К 49 фил., а издатка 37.131 К 48 фил.; у штампарији је било прихода 58.239 К 37 фил. а издатка 53.790 К 50 фил. Чист добитак је био на новчаном послу 4340 К 75 фил., у књижари 8.326 К 01 фил., а у штампарији 4.448 К 87 фил. Свега: 17.115 К 63 фил.

Изгледа, да је ова цифра и привукла на себе пажњу неких, који су до сад били доста равнодушни према друштву „Натошевићу“ и сад се наједанпут живо заинтересоваше за њега, али не да га својим сложним радом помогну, него да стварају трзавице у друштву како би могли неисправним путем ући у друштво „Натошевић“. Ми смо у 4. бр. „Шк. Гласника“ изнели на какав су начин хтели неки да дођу силом до већине, како би могли одлучивати на скупштини како они хоће. Тај се покушај изјаловио, јер су његови приређивачи ухваћени у некоректностима и не само што су с пуномоћима појединих акционара манипулирали на своју руку, него су покушали да заступају и оне деоничаре који нису ни имали депоноване деонице пре скупштине; један од таквих деоничара депоновао је своје деонице тек петог дана после скупштине, а они су међутим имали две пуномоћи истављене на једну исту особу која би тог деоничара заступала. У брзини се радило, па није ни чудо, а како је све било на свом месту, види се већ по томе што су нашли за добро да ни једну пуномоћ својих људи не оставе међу скупштинске списе, док су пуномоћи оних, којима није била пчела за клобуком, све до једне биле на броју међу скупштинским списима, јер њихови поседници нису имали разлога да их склањају. Према таким приликама, разуме се, да се није могло ићи по старој патријархалној пракси, него се морао узети у помоћ закон и статут, да се осујети такав „фини“ поступак. С једне стране је смешно, а с друге стране је цинизам, да се такви људи још смеју будити зашто је одгођена скупштина. Дакле, правити таква чуда и још захтевати, да се то све мора примити и онда кад се ухвати, тако што не може сваки захтевати.

После неодржане скупштинске седнице 7. марта, одржана је после подне седница управног одбора, у којој је заказан дан новој

скупштини, а затим позван председник на одговорност за поступке који су учињени без знања управног одбора, а који су показали своју боју у неодржаној скупштини. Председник М. Ђорђевић понашао се веома самовољно том приликом, изрично рекавши, да не да записник да се у њему забележи све што се истрагом пронађе. Једино уздржљивости чланова управног одбора може се рачунати у добро, што том приликом није дошло до озбиљнијих последица.

У четвртак 14. марта одржана је поново седница управног одбора и том приликом, имајући искуства шта је рађено пред прву скупштину за леђи управног одбора, одбор је најстрожије поступио при прегледу депонованих деоница и констатовао да је деоничар А. Тошић, тек 11. марта, дакле на пет дана после неодржане скупштине послао заводу своје деонице ради депоновања, док је међутим деоничар М. Борђошки на неодржаној скупштини имао две пуномоћи од А. Тошића. Тако се констатовало да су М. Борђошки и др. и сувише изашли на сусрет А. Тошићу, заступајући га и онолико колико он не би желео. И на све то председник М. Ђорђевић није знао дати обавештаја.

Поновна или управо права скупштина заказана је за 21. март. Прећи ћемо преко све оне хајке која се пред ту скупштину изводила на поједине акционаре, јер је то већ било и сувише. Но познавајући унапред тактику и средства којим су њих неколицина са председником М. Ђорђевићем, хтели да изведу свој план, верификациони је одбор дао себи труда и до 1½ сах. по подне спроводно верификацију, тако да је тиме искључена била свака и најмања сумња какве некоректности у депоновању деоница и пуномоћи које су биле предате верифик. одбору. Кад је по подне у 2 сах. скупштина отворена, била је она још увек многобројно посећена и сви њени чланови пуни истрајности за посао. У име верифик. одбора поднео је А. Варађанин извештај против којег није могло бити приговора, јер су спорна питања већ у верификационом одбору била решена, са којим су решењима могли Ђорђевић и др. бити задовољни, јер од њихових није отпао ни један глас, док је од друге стране отпало 10—15 гласова оних акционара, чије деонице због даљине или поштанске погрешке нису стигле

тачно на време. Тек после свега тога се приступило скупштинском дневном раду, који је доста глатко текао, док није дошло до избора чланова управног одбора. Извештај управног одбора и надзорног одбора, предлог о подели чисте добити, примљени су после краћих обавештаја, у којима су се неки одликовали трговачком виспреношћу, тражећи да се читају пмена дужника. Скупштина није допустила то, знајући да би тиме само заводу шкодила, него је дат обавештај једном, двојици Ђорђевићевих савезника, који су са извесном тенденцијом тражили то, да би своје партијске противнике могли неметано претресати, јер ови нису били присутни.

Тек код избора чланова у управни одбор, хтели су Ђорђевићеве савезници подићи скупштину до тачке врења, али им ни то није испало за руком, јер свесни чланови скупштине ставише у кандидациону листу и акционара Р. Малушевића, којег ти незадовољници рачунају у свога човека. Но они неће Малушевића. Заменуемо им Малушевића, са Моклићем, но они неће ни Моклића, иако и овог рачунају у своје људе и тада изађоше с правом својом бојом на среду, те предлаху М. Ћосића, Ђ. Прерадовића, П. Окановића и Вл. Торђанског, дакле четворицу, како би дошли до већине и то страначке, у одбору. Од којих прва двојица нису имали ни потребних услова за чланство у управи. Дакле показали су ко иде за странчарством у „Натошевићу.“ Таком се насиљу скупштина већ није могла сва покорити, те се после тога приступило гласању. По довршеном гласању констановано је да је листа Рад. Николића, у којој су били предложени Ђ. Михајловић, Коста Јанковић, Душан Ружић и Душан Моклић, добила 147 гласова, а листа у којој су били предложени напред поменути кандидати М. Ћосић и др. добила 93 гласа. И тако се и та бура свршила и раторборни елементи се охладеше, кад су видели да им сада нису помогле оне махинације с којима су први пут дошли на скупштину.

У надзорни одбор изабрани су др. В. Ђисаловић, др. Ж. Ковачевић и Ђ. Шилић, а за заменике њихове М. Радонић и Ж. Алексић.

Пошто се код предлога управног одбора о новој емисији деоница, појавила мишљења која нису у предлогу довољно била заступљена, то је скупштина решила, да управни

одбор поново изради нацрт о новој емисији деоница и поднесе га ванредној скупштини.

Тако се завршила и та скупштина с којом су неки хтели да друштво „Натошевић“ партијски дисциплинишу, али им није пошло за руком да то изведу ни помоћу таквих средстава, којима се почели служити на првој скупштини.

После завршене скупштине одржао је управни одбор своју седницу у којој се конституисао изабравши за председника Ђ. Михајловића, а за подпредседника Ђ. Гајина, а затим поделивши делокруг рада, закључио свој састанак. Председник је том приликом истакао значај резултата ове скупштине, означивши као поуку за све чланове какви не треба да смо и какви треба да смо, и указавши на последице како прођу они који се држе крива и неисправна пута.

Захтеви учитељски и нови нацрт за уређење учитељских плата. У једном од прошлих бројева изнели смо нацрт министарства за уређење учитељских плата, по вести званичног листа „Népt. Lapja“. Овај извештај врло је блед, због неодређености и ни мало није задовољно оправдана потраживања учитељска. А чему се тек можемо надати, кад се у обзир узме, да је и ова вест имала свој смер, јер је свакако намерно баш онда објављена, кад је највећма мирисало на нове изборе. Сад се пак о целом нацрту мудро ћути, у место да је у свој својој опширности на јавност изнешен. Јест, ал' онда би било истинског расположења за учитељску ствар. — Учитељству дакле предстоји још велика и жестока борба, док до својих безусловно оправданих захтева дође. Најбољи је доказ томе писмо грофа Стевана Тисе, које је пре неки дан упутно Александру Добо-у, као одговор, на молбу истога, да се својски заузме у корист оправданих жеља учитељских. Гроф Тиса му поручује, да се захтеви ни државних учитеља не могу испунити, јер би се оптеретно државни прорачун, а сад скорим су тек и уређене учитељске плате. Но још мање се могу плате вероиспов. учитеља са платама државних изравнати. Дакле опет хоће на касте да нас изделе. Још му вели, да учитељи треба да су мирни (само празна црева неће, да су мирна) и да више воље и родољубља уложе у свој посао, па ће више постићи, него агитацијом за плату.

Сад пак да видимо, шта су тражили учитељи, односно „Удружење државних чинов-

ника целе државе“ још пре 4 године, кад су и учитељи државних школа постали чланови истог.

Ово удружење тражило је у меморандуму, поднесеном министарству, да се држав. учитељи ставе у статус држав. чиновника са матуrom. Према томе основна плата учитеља била би 1800 круна са 8 трогодињих доплатака по 400 круна свега 3200 круна

Крајња плата дакле била би 5000 круна. Осим тога тражили су у овој години и за учитеље скупаршески и породични доплатак. Станарина пак, да се према количини плате и годинама службовања одреди, односно повећава.

Све ово налази се и у нацрту за учитељску службену прагматику, коју је председ. Хаваш у раду њиховог органа изнео.

Велики збор држав. учитеља, одржан у Бпешти 9-ог децембра 1911. год, усвојио је предлог: 1.) да су учитељи, гледе плате, равноправни са држав. чиновницима, који имају матуру, 2.) тако и гледе станарине и пензије, 3.) исто тако у ствари скупаринског и породичног доплатака, 4.) овај пак да се даде и забавиљама, пензиониранима и удовицама, 5.) све године службовања, без разлике, да се имају урачунати.

Тако би плата ових била једнака са њима равним држав. чиновницима, што је потпуно и оправдано.

Истодобно одржани општи учитељски збор био је нешто скромнији, те се задовољно, да се сви учитељи уброје у 3 последња плаћевна разреда држав. чиновника. Све године службовања, да се урачунају. И да остану садањи учитељски 5-годишњи доплатци, на које су учитељи право стекли. Према овоме почетна плата била би 1400 круна, а крајна 3600 К и недржав. 1000 К, а државни учитељима 1400 К доплатак после 40 година имао би учитељ 4600 К, односно 5000 круна плате. Даље је закључено, да се пензион закон према XI. зак. члан. од 1885. год. одмах измене; плата да се према овом нацрту ставе у течај од I/I. 1912. год, а скупарински доплатак од I/I. 1911. год. Од 1912. год. I/I. пак још и породични доплатак, као што је држ. чиновницима обећан.

Ово би били оправдани захтеви учитељски,

који су и министарству поднесени, а од којих учитељи никако попустити не могу, догод за животне намирнице, тако хорибилне цене буду потребовали

п.

Преглед књига.

Archiv für die gesammte Psychologie. Herausgegeben von *Dr. E. Meumann* und *Dr. W. Wirth.*

Приказује **Др. Паја Р. Радосављевић** — Ђурорк.

(Наставак.)

Реферат: *W. Wirth*, Fortschritte auf dem Gebiete der Psychophysik der Licht- und Farbenempfindungen.

Heft 4.

C. Pentschew: Untersuchungen zur Ökonomie und Technik des Lernens. Овде се говори о 30 експерименталних серија са бесмисленим материјалом и материјалом са смислом, проматрани и на детету и на одраслом човеку. Учење на фракције (или на одељке) негодно услед дистурбанције садржаја, образовање инхибиторних асоцијација, слабог меморисања транзиција, заборавности одељака, који су већ учени са конзеквентним неугодним осећајима, механизовања учења без реалисања смисла, неједнаке концентрације пажње са конзеквентном склоности на дистракцију или расејаност, неједнаке поделе познавања и напослетку услед неизвесне репродукције слабог тубљења (ретенције). Једна мана учења у целости јесте та, што екстензија материјала чини већу дренажу на пажњу, па услед тога лакше доводи до духовне уморности. Аутор је настојао да контролише дефекте умора са специјално удешеним експериментима, и обећава да ће то обелоданити у засебном раду, који још ни данас није публикован. Ова Пенчевљева (Бугарин) радња издата је и као цришника дисертација. Експерименти су чинени у Мојмановом психолошком лабораторијуму у Цириху.

E. Dürr: Über die Frage des Abhängigkeitsverhältnisses der Logik von der Psychologie; Betrachtungen in Anschluss an die „Logischen Untersuchungen“ von Edmund Husserl. Аутор износи своју критику на Хусерла, Шупеа и Елзенхауса. Постоје три релацијоне могућности. Логика може бити примењена, психологија чиста наука; логика може бити део, психологија це-

лина; логика може бити независна теоретичка наука, додуше, основана на некојим фундаменталним пресупозицијама, концептима и законима, који се сами по себи јављају као проблеми у психологији. Писац негира прве две и акцентује трећу дефиницију.

Осим тога има два реферата: *A. Vierkandt: Vortschritte auf dem Gebiete der Völkerpsychologie, Kultur- und Gesellschaftslehre: Literaturbericht über das Jahr 1902.* *H. Gutzmann: Die neueren Erfahrungen über die Sprachstörungen des Kindesalters; Referat über die Jahre 1898 - 1902.* Затим долазе „Besprechungen“ некојих дела.

Band II., Heft 1.

F. Krueger, Differenztöne und Konsonanz (II). Овде аутор говори о елементарним јасним карактеристикама конзонанције и дисонанце; о ефективној импресији и опћем ефекту сложеног звука; и напослетку о односу конзонанције напрама фузији.

A. Vierkandt: Wechselwirkungen beim Ursprung von Zauberbräuchen. Ово је психолошка анализа мотива, који се налазе у извесним магијским церемонијама: у емоционалним факторима, сугестији, доминантним навикама мишљења и т. д.

За овим долазе „Beschprechungen“ некојих књига.

Heft 2—3.

R. M. Ogden: Untersuchungen über den Einfluss der Geschwindigkeit des lauten Lernens auf das Erlernen und Behalten von sinnlosen und sinnvollen Stoffen. То је опсежно експериментално испитивање (у Килпеовом псих. заводу у Вирцбургу). Експерименти су чињени са материјалом са смислом и без смисла. Хтело се испитати карактеристике различитих односа учења, да би се дошло до дефиниције најповољнијих прилика. Аутор (Американац) сумира своје резултате под овим главама: време учења и број понављања; однос учења и тубљења; утецај типа и начина учења; утецај материјала и ритма. Резултати су тако детаљни, да их не можемо овде квотирати.

O. Messmer: Zur Psychologie des Lesens bei Kindern und Erwachsenen. То су експериментална испитивања изведена у Мојмановом псих. институту у Цириху. Др. *Messmer* експериментисао је са тахистоскопским и обичним читањем, и своје погледе сравнио са дивергирајућом анализом Ердмана, Доџа и Цајтлера. Он истиче субјективне и објективне

типове; облик речи (визујелни и аудитивно моторни) и доминантна слова; природу и број грешака и т. д. И овај је рад врло опширан, а отштампан је у поменутој Мојмановој збирци.

R. Hohenemser: Versuch einer Analyse der Scham. Ово је анализа стида као опћег стања свести, који не мора бити зависан од сексуалног процеса, већ образујући један специјалан тип духовног кочења или парализе („psychische Stauung“), што се може различито решити.

Под рубриком „Besprechungen“ истиче се нарочито Мојманов приказ и оцена Вунтовог рада: „Naturwissenschaft und Psychologie“, што је сеперантно публикован из петог издања Вунтовог дела: „Grundzüge der physiologische Psychologie“ (III. свеска).

Heft 4.

W. Wundt: Über empirische und metaphysische Psychologie: eine kritische Betrachtung. Ово је одговор Мојмановој критици на „Naturwissenschaft und Psychologie.“ Професор Вунт хоће да побие Мојманово мишљење, да психологија и природне науке немају ни заједнички предмет.

A. Fischer: Die aesthetischen Anschauungen Gottfried Sempers und die moderne psychologische Aesthetik. Писац износи методологију и разликажење Семперове дефиниције о лепом у уметности; онда излаже његову дефиницију о лепом у уметности и природи; о ваљаности и психолошкој основици артистичке лепоте, и напослетку говори о критичком просуђивању Семперових естетских идеја.

J. Koehler: Die simultane Farben- und Helligkeitskontrast, mit besonderer Berücksichtigung des sog. Florkontrastes. То је елаборатна, и квантитативна и квалитативна штудија о феномену контрасте светлости и боје с особитим обзиром на услове Мајеровог експеримента. Супротна тврђења и резултати с обзиром на ефекат сатурације зависе од различитих услова „Anfassungsweise“. За васколико тело факата није адекватна нити физиолошка нити психолошка експланација.

За овим долази реферат *Dr. W. Ammet-a: Fortschritte der Kinderseelenkunde, 1895—1903.*, што је у другом издању изашло у поменутој Мојмановој збирци.

Band III., Heft 1.

W. Specht: Interval und Arbeit: experimentelle

Untersuchungen über den Einfluss des durch akustische Reize begrenzten Intervale auf den zeitlichen und formalen Verlauf körperlicher Arbeitsverrichtung. То су реакциони експерименти са ергографском методом, с варијацијом претходног интервала. Резултати показују знатне индивидуалне диференције.

F. Schmidt: Experimentelle Untersuchungen über die Hausaufgaben des Schulkindes: ein Beitrag zur experimentellen Pädagogik. То је елаборатна експериментална студија домаћег рада учениковог. Експерименти су чињени на ђацима осн. школе у Вирибургу; рад је публикован као царишка дисертација, а и засебно у Мојмановој збирци. Учителие, а особито наставнике средњих завода ово ће дело јако занимати.

Heft 2.

G. F. Lipps: Die Massmethoden der experimentellen Psychologie. Ово је елаборатна дискузија, донекле и експериментална, о основама што их је аутор положио у својем делу: „Grundriss der Psychophysik“ (изашло у малој Гешеновој библиотеци). Овај је рад био довршен пре него што је G. E. Müller издао своје дело „Methodik,“ које је поменуто само у једној малој нотици. За овим долазе неколико „Besprechungen“ и реферати:

Heft 3.

W. Specht: Über klinische Ermüdmessungen. — 1. Die Messung der geistigen Ermüdung. Ови су експерименти чињени под управом Др. Емила Крепелина, и то са његовом методом збрајања. Овде су изнесене кривуље рада и за нормалне и за абнормалне субјекте.

F. M. Urban: Die Psychologie in Amerika.

Heft 4.

L. Treitel: Haben die kleinen Kinder Begriffe? Аутор, који је иначе познат са свог досадањег рада на овом пољу, вели, да се прави појмови касније развијају; све до пете године дете означава различите објекте са једним те истим именом.

C. G. Jung: Über hysterisches Verlesen: eine Erwiderung an Herrn Hahn (практични лекар у Цириху).

R. Hahn: Über sinnvolles Verlesen: Antwort auf die Erwiderung von Dr. Jung.

W. Peters: Die Farbenempfindung der Netzhautperipherie bei Dunkeladaptation und konstanter subjektiver Helligkeit. Ово је репетиција Хелпа-

ховог рада с неким малим модификацијама. Хелпахова најспољашњија комплементарна зона замењена је са зоном, која је нити апсолутно интензивна у боји нити репрезентује минимум осета боје. Овај се број завршава с неколико „Besprechungen“ и рефератима.

Band IV., Heft 1—2.

E. Ebert & E. Meumann: Über einige Grundfragen der Psychologie der Übungsphänomene im Bereiche des Gedächtnisses; zugleich ein Beitrag zur Psychologie der formalen Geistesbildung. Ово су експериментална испитивања изведена у царишком психолошком лабораторијуму. Говори се о ефекту једностране механичке праксе на опћу функцију меморије, и о различитим методама економичког учења. Тај је рад и засебно изашао у поменутој Мојмановој збирци.

M. Geiger: Bemerkungen zur Psychologie der Gefühlselemente und Gefühlsverbindungen. То је дугачка расправа, основана на Липсовом плурализму, држећи се ексклузивно дешкриптивног правца, а функцијални или динамички карактер тога питања није ни додирнут.

После овог приказују се и оцењују некоја дела, а свеска се завршује са: *A. Vierkandt:* Jahresbericht über die Litteratur zur Kultur- und Gesellschaftslehre aus dem Jahre 1903.

Heft 3.

H. J. Watt: Experimentelle Beiträge zu einer Theorie des Denkens. То је врло ваљан рад, чији се резултати оснивају на експериментима асоцијативне реакције, који су врло богати у погледу на интроспективна факта. — Свеска се завршује прегледом литературе.

Heft 4.

K. Gordon: Über dass Gedächtniss für affectiv bestimmte Eindrücke. Мисс Гордон износи нека своја искуства из свог психолошког лабораторија у Вирибургу и Wessely College (Америка). Ништа новог за психологију памћења.

O. Külpe: Bemerkungen zur vorstehender Abhandlung. Аутор тврди, да су експерименти са визуелним надражајима испали негативно; каткада се показала знатна диференција за угодне, индиферентне и неугodne објекте. Проф. Килпе сугерира узроке и навађа некоје могуће теоретичке конклузије.

T. Lipps: Weiteres zur Einfühlung. Аутор износи илустрацију и дефиницију „Einfühlung“-а, против Витасека и Килпеа, и то у светлости

opher закона, да „in jeder Vorstellung irgendeines Gegenstandes oder Sachverhaltes an sich die Tendenz liege, zum vollen Erleben desselben zu werden.“

R. H. Pedersen: Experimentelle Untersuchung der visuellen und akustischen Erinnerungsbilder, angestellt an Schulkindern. Ово интересно испитивање публиковано је и засебно у Мојмановој „Збирци“. Свеака се завршује прегледом литературе и часописа.

Band V., Heft 1.

E. Meumann: Untersuchung über das Wesen des Gefühls mittels der Ausdrucksmethode. Ово су опћа проматрања проф. Мојмана на темељу својих експеримената што их је извео у Цириху са својим ђацима: Гипефом, Келхнером, Јанзеновом и др.

M. Kelchner: II. Die Abhängigkeit der Atem- und Pulsveränderung von Reiz und vom Gefühl. Ово је расправа с разноврсним садржајем. Ја ћу овде изнети само ове опће резултате: 1.) брзина пулса зависи од природе надражаја; угодни укуси убрзавају пулс, а угодни тонови и боје успоравају то; 2.) респирација зависи од надражаја испољавајући врло маркантне разлике у модусу реакције индивидуалних посматрача.

За овим долазе реферати: *W. Wirth:* Fortschritte auf dem Gebiete der Psychophysik der Licht- und Farbenempfindung, II.; и *W. Peters:* Die Bewegungs- und Lageempfindungen, I.

Heft 2.

H. Hirsch: Völker- und individuellpsychologische Untersuchungen über die ältere griechische Philosophie. То је дискузија о функцији психологије у почетку грчке филозофије, с особитим обзиром на Платона. Износи се опсежна и добра анализа Талеса, Анаксимандера, Анаксименеса и Диогенеса Аполонијског.

(Наставиће се).

Белешке.

Учитељски збор епархије будимске. Збор овај биће ове године одржан светле недеље у Будимпешти са овим дневним редом: I. део (пре подне). 1.) Проучавање просветних прилика престоичких. II. део (после подне). 2.) Специјални наставни план израдиће Светозар Радашић и Стеван Стојић. 3.) Израда нацрта зборског пословника од управног одбора. 4.)

Једна практична радња. 5.) Коедукација и телесна казна у срп. основ. школи, израда Јазе Терзина. 6.) Саветовање о пародном стању. — Саопштавајући поштованим друговима и другарицама овај дневни ред, молим учтиво оне, који имају што да израде за идући збор, да своје радове благовремено спреме. — У Бремену 8. (21.) марта 1912. Ђорђе Петровић, з. председник учит. збора мохачког среза.

Награђени српски учитељи. Краљ. уг. министар просвете на предлог кр. државног надзорништва за постигнут одличан успех поделио је из Рудићеве закладе по 200 круна награде овим српским учитељима: *Бошкју Поштинку* стапарском, *Стевану Влајковићу* риђичком учитељу и *Црногорки Весичевој* чурушкој учитељици.

Испити ради коначнога (дефинитивнога) оспособљења учитеља и учитељица српских народних школа пред испитним поверењем у Пакрацу одржаће се 29., 30. и 31. марта (11., 12. и 13. априла) 1912. Кандидати и кандидаткиње, који се желе подврћи томе испиту, нека своје молбе пошаљу испитном поверењу путем управе српске учитељске школе у Пакрацу до 24. марта (6. априла) 1912. г. Молби треба приложити: а) опис живота и начин образовања свог; б) сведочанство о испиту зрелости на учитељској школи; в) сведочанство претпостављене школске власти (епархијског школског одбора или кр. жупанијске области) о барем двогодишњем службовању.

Зборови у корист учитељства. 4. фебруара одржани су у Србији зборови скоро свуда и били су добро посећени од стране наставника, а на многим местима било је доста и отмених грађана, пријатеља школе и учитеља. На свима овим зборовима приказали су учитељи конкретним фактима, очигледно, у присуству најотменијих грађана и пријатеља народне просвете: лоше стање наше основне школе, узроке њених недовољних резултата, немар општинских и државних власти, па и саме врховне просветне управе, према оваком стању школе и недовољно материјално стање учитеља; па су потражили свему томе лека и начина за поправку и то све достојанствено и у реду, како се и очекује од васпитача народног подмлатка. На свима су донесене приближно и у главном подједнаке резолуције. Управа учитељског удружења са председницима збор-

ских управа одржала је 12. фебруара конференцију на којој је решено о раду учитеља при кандидовању народних посланика за изборе 1. априла. Одлуке су саопштене свима изборским управама нарочитим актом.

Телесна казна у основној школи. И наш Шк. Савет ставио се на модерно педагошко становиште, те је потпуно укинуо, шта више најстрожије забрањено је употребу телесне казне и ако се претходно није постарао за друга дисциплинарна средства. Истина, ни учитељство није начелно за телесну казну, јер је свесно тога, да прут није васпитно средство, али често нужно дисциплинарно зло у школи. Уверени смо и ми, да би се прут могао избацити коначно из школе, али би нужно било, да су деца већ од куће за то подесна. Али док дете и код куће прutom васпитају, докле ће га тешко бити и из школе избацити, а да се не догоде такви случајеви, као овај у Унгвару. Учитељ је хтео да посаветује ђака за неваљалство, а уједно да буде и модеран, али ђак навали на учитеља, те га јако изудара и на више места тешко озледи. Међутим учитељ није смео прут да употребити, да се не би огрешио о модерност. Суд је осудио ђака, са финим склоностима, на укор, а учитељ је лепо сам лечио своје озледе. Па да није добро бити учитељ?!

Учитељ подпредседник школ. одбора. У Нађхаласу изабрат је за подпредседника школ. одбора ондашњи управитељ-учитељ. Камо среће, да ово буде прецеденс и за остале општине, јер неоспорна је истина, да је учитељ најспособнији и у првом реду позван за вођење радом и месног школ. одбора.

Уређење учитељских плата у Далмацији. Далматински сабор изгласао је 10. фебруара 1912. законску основу, којом се учитељству уређују службени дохотци. По тој основи добијаће народни учитељи првог плаћеног разреда 1400 К годишње плате, другог разреда 1600 К, трећег разреда 1800 К, а четвртог 2000 К. За учитеље грађанских школа плата износи 200 К по разреду више, дакле: 1800, 2000, 2200 и 2400. За дознаке плаћених разреда мораће учитељи време пре испита оспособљена спровести у привременој служби као кандидати, тако да плаћени разреди ступају у крепост: први иза испита оспособљења, други по навршеној 8. години службе, трећи по навршеној 18., а четврти по навршеној 28.

години. Петогодишњи су доплатци овако уређени: а) за учитеље народних школа прва четири по 200 К, а 5. и 6. по 250 К; б) за учитеље грађанских школа: 1. и 2. по 200 К, 3. и 4. по 250 К, а 5. и 6. по 300 К. Плата учитељских кандидата износиће 1000 К, а учитељских кандидаткиња 900 К на годину. Служба виших учитеља дворазредних школа износи 100 К, троразр. 150, четвороразр. 200, петоро или вишеразр. 250 К. Учитељи и учитељице једноразредних школа примају у име службе 50 К.

Разлика у плати. Један аустријски учитељ пише: „Државни чиновник који има спрему над основном школом, за време 40-годишње службе добије 31.044 К више него учитељ. Али он није обвезан ни да служи 40 год. него само 35. То је чиновник који има мању спрему од учитеља. Један државни чиновник са средњошколском спремом, дакле оне категорије у коју спадају и учитељи, прими 47.774 К више него учитељ у току свога службовања“.

Пољско школско друштво у Галицији, имало је 1908. год. 258 подружница са 25.974 члана. Из прихода издржава једну реалну гимназију, 2 учит. школе и 103 основне школе. Осим тога стара се то друштво за 18 забавишта, 18 конвикта, 16 народних домова и 7 читаоница. У многим крајевима приређивало је трговачке и обртне продужне течајеve. Прихода је имало 1908. год. 608.017 К издатака 447.400 К Народни дар пољском школском друштву, скупља се сваке године 3. априла. Прошле године почели су скупљати Грунвалдски дар, и скупили су до сад преко 700.000 К.

Књижевни оглас.

СПОМЕНАК

илустровани дечји лист.

Извао је 3. бр. „Споменка“ са одабраном садржином и многим лепим сликама.

Цена је „Споменку“ на целу годину за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 2 круне; за Србију 2½ динара; за Црну Гору 2½ круне а за остале земље 3 круне. Претплата се најбоље шаље поштанском упутницом (Postanweisung — Póstantalvány) или у новчану писму. Претплата се прима само на целу годину.

Најтоплије препоручујемо овај најлептинији дечји лист.

III. ИСКАЗ

О прилозима за градњу 14 школских зграда у Будимској епархији.

Осим великог и лепог дара високославног Саборског Одбора на целу градњу 14 школских зграда у 14 сиромашних црквених општина у Будимској епархији у износу од 10 хиљада круна, на којем дару нека је изречена искрена захвалност високославном Саборском Одбору, добиле су сиромашне школе ову знатну помоћ даром Његове Светости преуза. Г. Лукијана Богдановића, Матријарха српског, који је приложио на ту целу 10 хиљада круна. Његова Светост, Патријарх, који се увек очински старао и стара за васколики народ у подручју Карловачке Митрополије, а особито за сиромашни српски народ у Будимској епархији, овим лепим и великим даром својим уређао је дубоко у срца целог српског народа, а особито народа у Будимској епархији спомен на ово племенито и узвишено дело, са којега ће сва српска поколења за ова времена с највећим поштовањем гajити захвалност према овоме врломе Добротвору своме и својих школа и свога подмлатка — узданице народне. Овај лепи и знаменити дар Његове Светости утедаће на сав народ а особито на народ у Будимској епархији, који је удаљен од матице српскога живота, врло јако и на веру овога народа у будућност му као и на духовно оснажење његово. Кад његов и варошни Архиепископ тако својој води бригу о њему и о његовој деци и просвећивању њихову о оном што је народу најдраже, народ ће видети, да није сам себи остављен и удвојеном снагом и сам ће пријавати све већма и већма уз своје светиње, а од којих су прве: црква и школа народна. Нека је зато уредна хвала на лепом дару Његовој Светости, Патријарху Лукијану!

После 4/17. фебруара 1912. год., када је о овим прилозима II. исказ обнародован, стигли су до данас потписаном одбору следећи прилози:

Од Његове Светости Патријарха Лукијана 10000 К, Од Саборског Одбора 10000 К. Од Макарија Гаврилова протосињела 200 К. Од Привредника дар Јована Обрадовића из Панчева 50 К. Из Ловре чист приход забаве на покладе 218 К. 10 ф. Од Дра Косте Бугарског из Сомбора 5 К. Од Јавора у Сентадрији приход забаве на Срећеније 1008 К. (У тој своти се налази и прилог там. цркв. општине од 100 К и штедионице од 300 К.) Од српске штедионице у Ново Смаду 50 К. Од Српског Економског Д. Друштва у Митровици 100 К. Од девојачког кола у Сентомашу 89 К. 20 ф. Од Влађентија Вукотића у Земуну 5 К. Од Српске штедионице у Руми 100 К. Из Чуруга чист приход забаве на св. Трије, арха 106 К. Од просветне задруге Српкиња у Ст. Бечеју 20 К. Од Мите Животића из Сентадраје 1 К. Од Светислава Мародића из Будимпеште 10 К. Од добротворне задруге Српкиња у Сомбору 60 К. Од народне штедионице у Турецком Бечеју 50 К. Од удове Милице Барић из Новог Сада 20 К. Од Павла пл. Мачванског 20 К. Од удове Перседе пл. Мандић из Н. Сада 10 К. Од Симе Поповића гимназијете из Н. Сада за Ратарску Верејску задругу у Лединцима 10 К.

Свега по (Ш.) исказу 22247 К. 3 ф. фил.

До сад исказано 168 К. 57 фил.

Свега до сад скупљено 22079 К. 87 фил.

Нека је свима прилагачима уредна хвала на овим прилозима.

Прилози се шаљу на адресу: Gör. kel. szerb egyházmegyei Iskolai Bizottság, Szentendre, Pest m.

Епархијски школки одбор будимски.

У Сентадрији 21. фебруара/5 марта 1912.

Стеван Максимовић.

градеки начелник, потпредседник.

IV. ИСКАЗ

О прилозима за градњу 14 школских зграда у будимској Епархији.

После 21. фебр./5. марта 1912. г., када је о овим прилозима III. исказ обнародован, приспели су до данас потписаном одбору следећи прилози:

Од Проте Васе Николајевића у Иригу 4 К. учитеља Жарка Алексића, скупио у Ст. Футогу 35 К, Привредне штедионице у Сомбору 50 К, Марка Вујића учитеља, прилог дилетаната у Каманима 20 К, Бачко-Потиске Штедионице у Ст. Бечеју 100 К, Бошка Михаљича студента, скупио у Шелмецама 23 К. 10 Ф, „Драва“ творнице срп. школских жигица осим редовних 5% од продатих срп. шк. жиг, 500 К, Косте Замуровића, учитеља, скупио у Мољу 377 К, 22 Ф, Срп. женске добротв. задруге у Ади 20 К, Срп. учитељског збора у Сентомашу 50 К, Срп. Задруге за међусобно потп. и штедњу у Н Саду 220 К, Петра Поладића управитеља штедионице у Н Саду 50 К, Српске Штедионице у Суботици 100 К, Душана Радића велепоседника у Суботици 50 К, Дра Владислава Манојловића у Суботици 50 К, Милоша Стојковића у Винковци 2 К, јеромонаха Пантелејмова Лазића у Фенеку 10 К, Меланије пл. Бота из Аркода(која је скупила у Добрици 27 К. 40%, у Фердину 12 К 40 Ф. у Иланци 43 К, у Малој Маргији 13 К, у Модошу 36 К. свега 132 К. 20 Ф, Срп. женске задруге у Бечу 50 К, Панчевачке кредитне Банке 100 К. Јоце Недељковића трговца у Вршцу 30 К, Николе Остојића трговца у Вршцу 30 К, Перлеске штедионице место венца матери управитеља Стојана Стакића 6 К, Пере Сирбу у Земуну 10 К, „Српства“ (за браћу Стакић 30 К. и Тошу Радојичина из Паланке 2 К. свега 32 К. Косте Панића трговца у Сомбору (скупио: од свега 5 К, Миленка Николића 5 К, Владе Вукчевића 5 К, Милана Коларића 5 К.) свега 20 К, Народне привредне Банке у В. Кикинди 100 К, Чедомира Главашког учитеља у Кларији 5 К, Јоце и Анке пл. Радосављевић у Петроварадину 5 К, цркв. општине у Сентомашу 100 К, Дра Јована Пивничког адвоката у Т. Бечеју 10 К, Добротворне Задруге Српкиња у Загребу 100 К, Добротворне Задруге Српкиња у Н. Саду 501 К, Лабуда Костића у Карви 200 К, Војина Поповића у Н. Саду 5 К, Жигички Фонд, који још није исказан, по одбитку трошкова око припрема за издања, за планове, тисканице и т. д. и других издатака тога Фонда у износу од 915 К, 58 фил. изношен данас 4606 К, 32 фил.

Свега по IV. исказу 7626 К, 83 фил.

До сад исказано 22015 К, 87 фил.

Свега до сад скупљено 20642 К, 71 фил.

Нека је свима прилагачима уредна хвала на овим прилозима.

Прилози се шаљу на адресу: Gör. kel. szerb egyházmegyei Iskolai Bizottság, Szentendre, Pest megye.

Епархијски школки одбор будимски.

У Сентадрији 8/21. марта 1912.

Прота **Стеван Чампраг,**
епарх. бележник и благајник.

ОБРАЧУН

о скупљеним прилозима за зидање 14 егп. вер. нар. основ. школа у епархији Будимској.

По 100 К приложила је срп. прав. цркв. општина у Мољу; по 50 К српски учитељски збор молеки из своје приштеде; по 15 К Задруга за међусобно помагање и штедњу; по 11 К молека занатлијска омладина (чист приход од своје сретенске забаве); по 10 К г. Јоца Ковачић; по 5 К преч. г. Душан Јосимовић, г. Сава Лудајић и г. Константин Замуровић учитељи; по 4 К преч. г. Георгије Коњовић и г. Др. Миљивој Лолин адвокат; по 3 К гђица Александра Брановачка учитељица и г. Слободан Матић подуправитељ Кредитног завода; по 2 К г. г. Богдан Дра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА